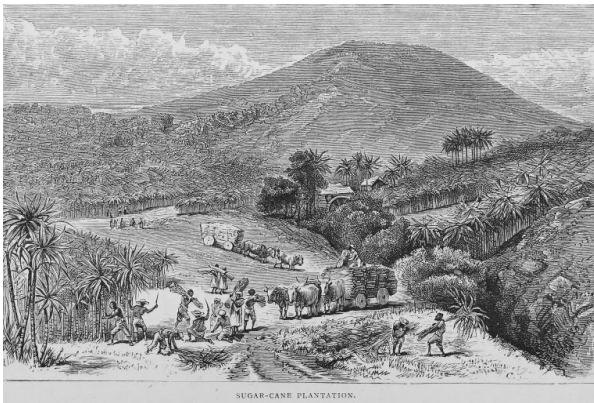

GUIA DE CLASSE – Introducció

1. HISTÒRIA ECONÒMICA, HISTÒRIA I CIÈNCIA SOCIAL.

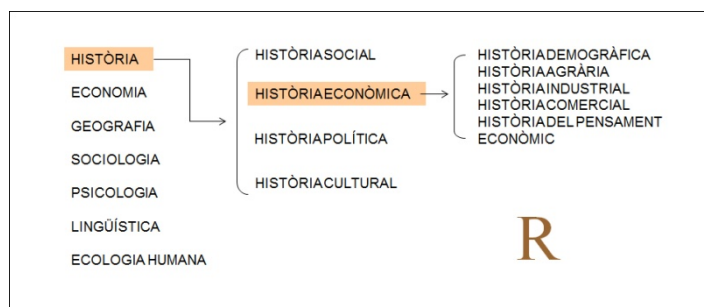
Schumpeter, un dels grans economistes del segle XX, valora molt la història econòmica fins el punt d'argumentar que si hagués de triar entre teoria econòmica, política econòmica o història econòmica, triaria aquesta darrera per tres raons:

Primera, que el tema de la economia es esencialmente un proceso único desplegado en el tiempo histórico. Nadie puede tener la esperanza de entender los fenómenos económicos de ninguna época -tampoco de la presente- si no domina adecuadamente los hechos históricos o no tiene un sentido histórico suficiente, o lo que también se puede llamar experiencia histórica. Segunda, que el registro histórico no puede ser simplemente económico, sino que ha de reflejar también, inevitablemente, hechos "institucionales" que no son puramente económicos: de ese modo facilita el método mejor para comprender cómo están relacionados los hechos económicos con los no-económicos y cómo se deberían relacionar las ciencias sociales entre ellas. La tercera es que creo que la mayor parte de los errores básicos cometidos en el análisis económico se debe a la falta de experiencia histórica, con más frecuencia que a cualquier otra insuficiencia del instrumental del economista.

SCHUMPETER, J., *Historia del análisis económico*, pp. 47-48, Ariel, Barcelona, 1971.

Concepte d'història econòmica i d'història. Són el mateix, simplement que la primera pren el fil econòmic quan analitza l'evolució de les societats.

- història econòmica, branca de la història, que analitza les transformacions econòmiques en relació a les realitats socials, polítiques i culturals.
- història, ciència social, que analitza els canvis de les societats des de les perspectives socials, econòmiques, polítiques i culturals de manera interrelacionada.
- els estudis d'història econòmica tenen un primer gran impuls a partir de la crisi de 1873 per part d'economistes, i a partir del segle XX també d'historiadors. La història econòmica és una branca de la història però ha estat impulsada primer per economistes i més tard per historiadors i també, és clar, economistes.

Segons Marc Bloch (Escola dels "Annales") hi ha dos mètodes principals de treball en història: el mètode comparatiu i el mètode regressiu. Destaca el primer, ja que per comprendre l'evolució històrica d'una societat cal comparar-la amb la d'un altra. D'aquesta manera podem entendre, per exemple, el caràcter pioner de la industrialització britànica en relació, per exemple, a Rússia o Espanya. O bé la diferència entre la supressió de la servitud de la gleba a Europa occidental als segles XIV-XV de l'edat mitjana i la seva instauració a Europa oriental a partir de l'edat moderna.

Analitzar els canvis en la societat, significa explicar-los. Tres tipus d'explicació en història econòmica:

Causal: valorar amb proves empíriques els factors que contribueixen al desenvolupament d'un procés.

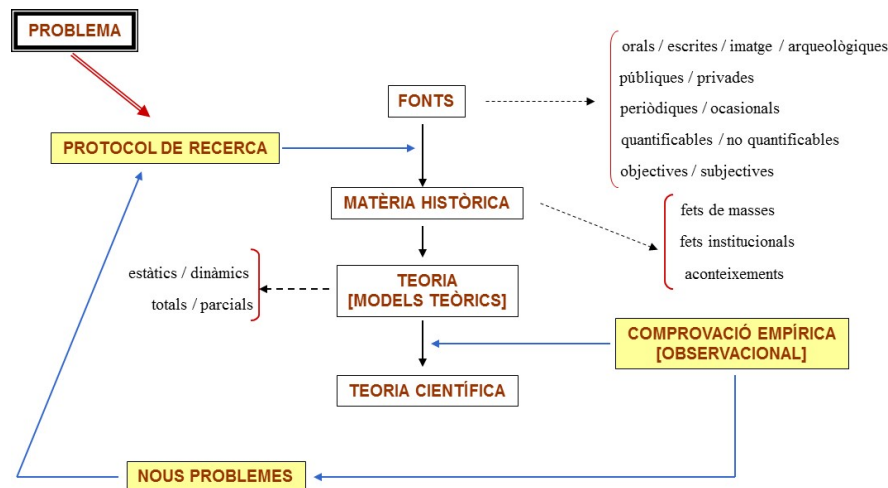
Genètica: analitzar l'origen, el desenvolupament i la crisi d'un procés, és a dir, les etapes.

Estructural: paper d'un element en el conjunt. Per exemple, paper de la revolució agrària en la revolució industrial; paper de la dona en la industrialització tèxtil,...

Conceptes de conjuntura i d'estructura

- la conjuntura fa referència a realitats que varien en la curta durada i tenen relació amb les estructures. Per exemple, una etapa de recessió, que té relació amb aspectes profunds de l'economia.
- l'estructura fa referència a realitats profundes, que es modifiquen lentament, i incideixen en la conjuntura. Per exemple, estructura de la propietat, de la riquesa, de la piràmide d'edats de la població,...

El mètode científic aplicat a la història

Noves perspectives, nous problemes: cada generació incorpora a la recerca històrica nous temes, nous problemes. En les darreres dècades s'han incorporat noves perspectives:

- Analitzar tots els sectors de la població activa i no només els més visibles.
- Paper de la dona i els nens
- Perspectiva ecològica
- Condicions de vida
- Mentalitats
- Altres preocupacions presents

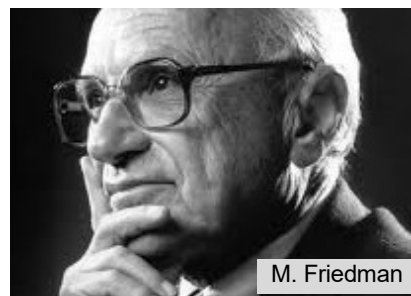
Models econòmics emprats pels historiadors

- Teoria econòmica clàssica: model basat en el binomi reproducció / excedent. L'empra l'escola clàssica d'economia, l'escola marxista i els "Annales".
- Teoria econòmica neoclàssica: model basat en el mercat, en el joc de l'oferta i la demanda. L'ha utilitzat la "New Economic History", amb clares excepcions als seus orígens (Gershenkron, Conrad i Meyer,...) i actualment la subescola "New Institutional History" la critica com a insuficient (D. C. North).

J.M. Keynes

En el marc d'una economia capitalista hom pot distingir entre polítiques keynesianes i polítiques neoliberals. En les primeres –inspirades en J.M. Keynes- l'estat intervé en l'economia en un context en què la iniciativa privada sembla no ser capaç d'assumir adequadament la promoció del dinamisme de l'economia. Les polítiques neoliberals minimitzen el paper de l'estat i maximitzen la llibertat individual en el desenvolupament de l'economia. Un dels economistes inspiradors d'aquestes polítiques fou Milton Friedman, que fou font d'inspiració per al president Reagan als Estats Units i per a la primera ministra Thatcher a Gran Bretanya.

M. Friedman

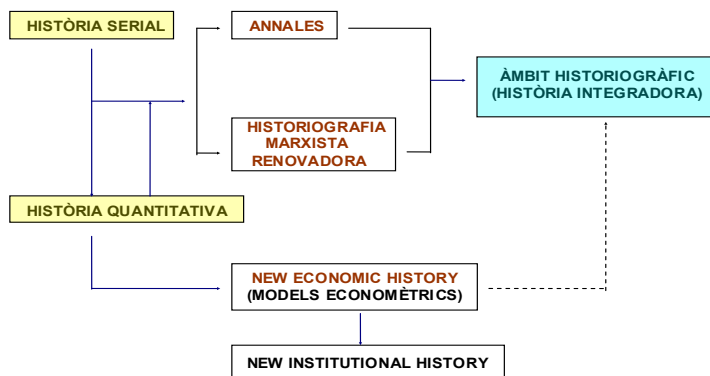
Escoles historiogràfiques i metodologies

Història serial i història quantitativa: no són escoles, són conjunts de mètodes que poden utilitzar diverses escoles.

La *història serial* consisteix en l'anàlisi estadística de variables econòmiques i socials (preus, salaris, rendes, produccions,...). Experimenta un gran desenvolupament a partir de la crisi de 1873, la primera crisi mundial del capitalisme, coneguda també com a crisi finisecular (tema 5).

La *història quantitativa* sorgeix com a resposta a la reconstrucció europea després de la II Guerra Mundial i al problema de desenvolupament dels països del Tercer Món, descolonitzats des de 1945. En un primer moment, feia anàlisis d'una àmplia base de dades però per a pocs anys, ja que, en general, hi havia pocs països o colònies amb dades estadístiques per un llarg període. Actualment, gràcies a l'existència d'organismes internacionals tals com, per exemple, les agències de l'ONU, és possible fer sèries de moltes variables socials i econòmiques des de mitjan segle XX.

La historiografia marxista renovadora, per distingir-la de la dogmàtica present en l'antiga URSS; l'Escola dels "Annales" i la "New Economic History", amb la tendència institucional promoguda per Douglas C. North són les tres escoles principals que estudiarem en aquest tema.

Escola dels "Annales"

1929-39: època inicial en què Marc Bloch i Lucien Febvre configuren l'escola amb unes idees principals:

- una història integradora, total. Analitza la societat, economia, política i cultura de manera interrelacionada en la línia amb què hem definit història i història econòmica.
- la col·laboració entre les diferents ciències socials, en la línia de l'esquema presentat més amunt.
- l'historiador que analitza el passat ho fa per entendre el present i així construir un futur millor. Per tant s'implica en la realitat del seu present i contribueix a que altres ciutadans tinguin elements per a fer-ho.

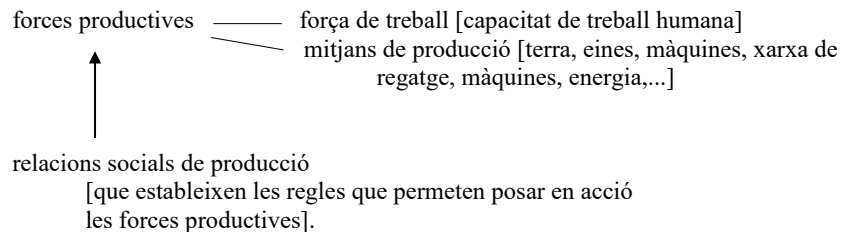

Marc Bloch

Escola historiogràfica marxista renovadora

- Marx economista → *El Capital*. En aquesta obra defineix el concepte de mode de producció i l'aplica a l'estudi del capitalisme.

- mode de producció [model teòric]

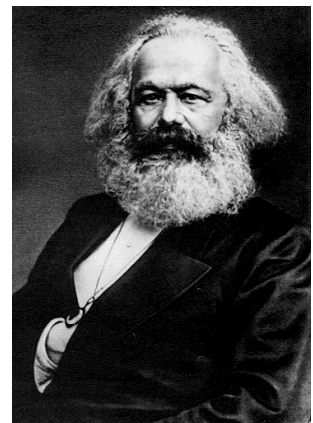
- formació econòmica-social: realitat en la qual hi poden coexistir diversos modes de producció, un dels quals és predominant, excepció feta d'èpoques de canvi revolucionari. Per exemple, a la revolució francesa el règim senyorial (feudalisme) i el capitalisme “pugnen” per l'hegemonia.

“En la producció social de la seva vida, els homes contrauen determinades relacions necessàries i independents de la seva voluntat, relacions de producció, que corresponen a una determinada fase de desenvolupament de les seves forces productives materials. El conjunt d'aquestes relacions de producció forma l'estructura econòmica de la societat, la base real sobre la que s'aixeca la superestructura jurídica i política i a la que corresponen determinades formes de consciència social. El mode de producció de la vida material condiciona el procés de la vida social, política i espiritual en general”.

Karl Marx, *Pròleg de la Contribució a la crítica de l'Economia Política*, 1859.

- Marx i Engels, polítics i historiadors → *El manifest comunista* (1848). Idees principals:

- la història es caracteritza per l'existència d' explotadors i explotats. Esclavisme, feudalisme, capitalisme.
- en el capitalisme, el treball que fa el treballador és remunerat parcialment. Només una part del valor creat amb el treball esdevé el salari rebut i la resta del valor del treball queda en mans de la burgesia [empresariat] en forma de plusvàlua, origen dels capitals en l'economia capitalista. Per tant, la plusvàlua és el valor del treball que fa el treballador però no cobra. Marx assumeix la idea d'Adam Smith i de David Ricardo de que només el treball genera valor. Això li permet argumentar que la part del valor del treball que no cobra —la plusvàlua— és la relació d'explotació bàsica en el capitalisme, origen de l'acumulació de capitals.
- la lluita de classes és el motor de la història. De la mateixa manera que la burgesia desplaça la classe senyorial i el règim senyorial, el proletariat farà caure el capitalisme i instaurarà un règim comunista igualitari.
- El treballador pot tenir consciència de classe, és a dir de la seva situació històrica, o bé estar alienat, és a dir, no és conscient de la seva explotació. Per tal que hi

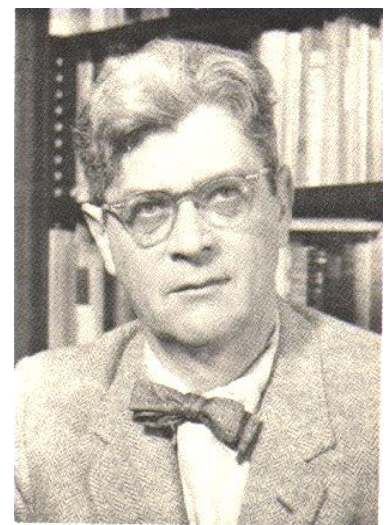
Karl Marx

hagi lluita de classes és fonamental que la classe treballadora assoleixi un grau de consciència de classe.

- la història com a eina de transformació social.
- la història com a arma per a la revolució
- quatre exemples d'historiadors marxistes:
 - Antonio Gramsci: la història es refereix a tots els homes del món, en tant que treballen, lluiten i es milloren a sí mateixos. No només als dirigents i classes dominants. Una lectura actual hauria de substituir homes per persones.
 - Pierre Vilar. Història total. Influència del marxisme i l'Escola dels "Annales". Obra pionera "Catalunya dins l'Espanya Moderna", que motiva l'estudi de diverses regions peninsulars o regions dins Catalunya.
 - Josep Fontana: cada escola historiogràfica fa una determinada anàlisi del passat i té un determinat projecte social, ja sigui conservador, reformista, revolucionari. Vegeu la pràctica 1.
 - E. P. Thompson: cal incloure a tota la societat, com deia Gramsci i ho hem definit en començar el tema. Maxine Berg i James Scott són dos deixebles que han desenvolupat també el tema. Thompson ha treballat la classe obrera britànica i les pràctiques col·lectives de les societats d'antic règim. Ha definit el concepte *d'economia moral de la multitud*, que significa que la societat d'antic règim tenia un clar concepte d'allò que estava bé econòmicament i del que no. El seu concepte de moral econòmica acceptava els comerciants –que podien contribuir a tenir aliments en moments de crisi de subsistència- però no els especuladors, que jugaven amb la fam de la població.
 - El concepte d'economia moral de la multitud és aplicable també a contextos històrics contemporanis. En el món actual diverses pràctiques econòmiques –algunes han provocat la crisi que encara hi ha- són vistes per un creixent nombre de persones com immorals perquè fomenten l'explotació humana, les desigualtats, les guerres, etc.

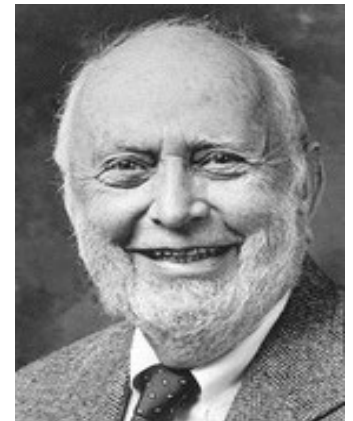
New Economic History

- economistes que fan història econòmica.
- el fundador és Alexander Gerschenkron que fa estudis sobre el creixement econòmic. Tenen molta relació amb la història quantitativa. Elabora una modificació a la teoria de la imitació de W.W. Rostow (veure temes industrialització).
- elaboren models econòmics. És a dir, analitzen els processos econòmics emprant relacions matemàtiques. A diferència d'altres escoles, el seu llenguatge és molt sovint matemàtic.
- molt a prop de la història a l'etapa de Gerschenkron, però posteriorment més cap a l'economia.
- proves contrafactuals: per exemple, Fogel fa un estudi per veure si Estats Units hagués arribat al mateix nivell de desenvolupament al segle XIX sense el ferrocarril. Troba que pràcticament sí, només un 5 per cent menys de riquesa s'hagués pogut obtenir. La crítica és que s'estudia quelcom que no ha succeït i el que obté en l'estudi de Fogel és un màxim emprant altres maneres de comunicar-se i transportar els productes.
- empenen molt sovint la teoria econòmica neoclàssica.

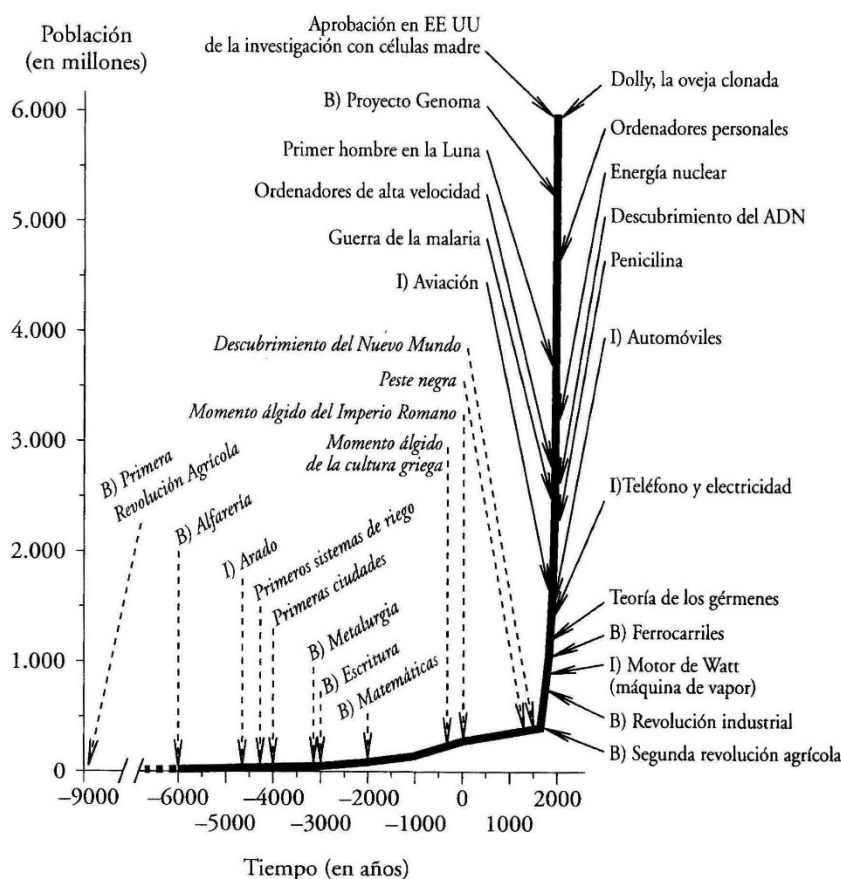

**Alexander
Gerschenkron**

- Douglas C. North desarrolla la “New Institutional History”:
 - la “New Economic History” ha d’apropiar-se a la història, com als inicis (Gerschenkron)
 - la teoria econòmica neoclàssica és insuficient. Les institucions juguen un paper clau.
 - hi ha unes regles bàsiques del joc que determinen el funcionament de tot sistema econòmic: què es produeix?, quant? i com es distribueix el producte?
 - aquestes regles són els drets de propietat que són garantits per l’estat.
 - cal estudiar les institucions: els drets de propietat (eficients/ ineficients), com s’implanten, l’estat que els garanteix, i els costos que implica el manteniment o la implantació d’uns determinats drets de propietat.
 - per a North, l’èxit de la revolució industrial britànica es basa, sobre tot, en que van saber establir uns drets de propietat adequats (la propietat privada).

Douglass C. North

NOTA: Suele haber un intervalo entre (I) la invención de un proceso o máquina y su aplicación general a la producción. (B) hace referencia a los primeros estadios de este proceso de difusión.

FUENTES: Cipolla 1974; Clark 1961; Fagan 1977; McNeill 1971; Piggott 1965; Derry y Williams 1960; Trewartha 1969. Vid. asimismo Allen 1992, 1994; Slicher van Bath 1963; Wrigley 1987.

Gráfico 2.1. Crecimiento de la población mundial y algunos grandes hitos de la historia de la tecnología.

FOGEL, R. W. (2009), *Escapar del hambre y la muerte prematura, 1700-2100. Europa, América y el Tercer Mundo*. Madrid: Alianza Ensayo.